

George Enescu

Suite pour Piano op. 10 „Des cloches sonores”

(Ré majeur)

- I. Toccata
- II. Sarabande
- III. Pavane
- IV. Bourrée

Prélude et Fugue

(Do majeur)

Ediție critică îngrijită și prefațată de
Raluca Știrbăț

Cuprins

Prefață	4
Note detaliat	7
Note detaliat asupra ediției	9
Preface	10
Detailed notes	13
Detailed notes on the present edition	15
Pagini manuscrise în facsimil	16
Suite pour Piano „Des cloches sonores”, op. 10 (en Ré majeur, 1903)	
I. Toccata	26
II. Sarabande	35
III. Pavane	48
IV. Bourrée	54
Prélude et Fugue pour Piano (en Do majeur, 1903)	69

PREFAȚĂ

**„Prin Enescu, muzica a devenit vocea umanității înseși,
o voce care exprimă ceea ce cuvintele nu pot spune.”**

Yehudi Menuhin

George Enescu (7/19 august 1881, Liveni, România – 4 mai 1955, Paris, Franța)

La aproape șapte decenii de la trecerea dincolo a compozitorului român, pare că nu putem încă răspunde complet la întrebarea: „Cine a fost George Enescu?”.

Urmat de blestemul lui „face multe și pe toate bine”, Enescu a suferit – și suferă încă – de pe urma incapacității unora de a-i cuprinde personalitatea fabuloasă, de tip renescentist, pe de o parte, și a încăpățânării altora de a-l include cu orice preț în sertărașe și clasificări stilistice cărora le scapă suveran, cu dezinvoltura și detașarea geniului autentic.

Simpla enumerare a harurilor și profesiilor sale pare – cel puțin pentru cei care nu-i cunosc îndeajuns viața și opera – de-a dreptul neverosimilă: compozitor vizionar, „depășindu-și cu mult timpul, dar, în același timp, cu rădăcini în trecut” (Yehudi Menuhin), violonist legendar, supranumit “le Prince de l’archet” („Prințul arcușului”), pianist unic (critici muzicali parizieni îi considerau pe Debussy și Enescu „pianiștii cei mai subtili” ai epocii), dirijor cu o carismă unică, pedagog venerat de discipoli (deși lui Enescu îi dispăcea termenul *profesor*, preferându-l pe cel de *îndrumător*), organist, violist, violoncelist, flautist, cornist, ba chiar și... cântăreț (intervenția și interpretarea dezinvoltă a rolului lui Wotan – din cauza îmbolnăvirii subite a basului –, cu care a uluit de la pupitrul dirijoral la repetiția generală a lui *Siegfried* din 1937 de la București, a intrat deja în istorie). Mai mult, creator de școală de compoziție și deschizător de drumuri, mecena, fondator de instituții (Filarmonica din Iași, Uniunea Compozitorilor, Premiul de Compoziție și multe altele). Totul pare prea mult pentru un singur om, pentru o singură existență. Sperie.

În ciuda faptului că pentru melomanul – și chiar pentru o (prea) mare parte a muzicienilor profesioniști – din lumea largă George Enescu este, înainte de toate, violonistul cu „sunet inconfundabil” și tehnică „însăpăimântătoare”, el a fost, în egală măsură, un pianist cel puțin la fel de extraordinar care s-a bucurat de admirația și chiar „invidia” profund admirativă a colegilor săi.

Încă din copilărie, după descoperirea instrumentului „mare și greu” din casa mamei sale de la Mihăileni, pianul a devenit – după cum o recunoștea el însuși în numeroase rânduri – instrumentul preferat, aspect oglindit plener în compozițiile sale (nu doar în cele pentru pian solo, ci și în muzica de cameră, lied sau chiar în creații orchestrale ori *Ædipe*).

Volumul de față cuprinde **Suita pentru Pian op. 10, în Re major** („*Des cloches sonores*”, 1903) și **Preludiu și Fugă în Do major** (1903).¹

---

¹ Menționăm că *Suita pentru pian op. 10* și *Preludiu și Fugă în Do major* au fost gravate pe disc de semnatara acestor rânduri și sunt disponibile pe albumul discografic *George Enescu – Complete Works for Piano Solo* (Hänssler Classic, 2015, HAEN 98060).

Enescu a scris **Suita op. 10, în Re major** („*Des cloches sonores*“) în vara lui 1903 pentru concursul de compoziție al revistei pariziene *Musica* organizat în cadrul Conservatorului din Paris, unde a câștigat premiul I.² Și-a dedicat *Suita* profesorului de pian Louis Diémer, poate cel mai important specialist în literatura muzicală veche din Parisul de la cumpăna veacurilor. *Suita* op. 10 îmbină într-un *melange* unic impresionismul francez, tendințele neobaroce, suflul postromantic, dar și inconfundabilul, ireal de îndepărtatul melos românesc. Temele sunt strâns înrudite și bazate, în esență, pe două note: motivul „clopotelor”, o celulă ritmico-melodică în permanentă transformare. Deși influențele impresioniste își fac, fără îndoială, simțită prezența (după propria mărturisire a compozitorului: « il y a une Pavane et une Bourrée assez Île-de-France »³), Enescu se îndepărtează totodată de obișnuita transparență, utilizând o scriitură densă și opulentă ce atinge în anumite pasaje până la zece voci și cere artistului interpret să facă uz de pedale extrem de masive (le-aș numi chiar „brahmsiene”), în special în *Toccata* – care diferă prin *affetto*-ul ei atât de mult de omonimele sale aparținând lui Debussy sau Ravel – sau în *Bourrée*, unde compozitorul dezlănțuie o fantezie armonică fără limite.

Prélude et Fugue în Do major (prima dată publicate abia în 1965) au fost scrise imediat după *Suita* op. 10, în septembrie 1903. **Preludiul** surprinde prin ecourile impresioniste, în timp ce **Fuga** – „magistrală”, cum o numește răspicat Pascal Bentoiu⁴ – e construită impecabil pe un schelet *à la carte* care se apropie de forma de variațiuni, unde tema este tratată în spiritul unei improvizații baroce organistice, dar și în cel al variațiunilor ornamentale clasico-romantice⁵.

Prezenta ediție are ca scop principal restituirea cu fidelitate absolută a manuscrisului enescian printr-un plus de precizie și o claritate sporită, față de edițiile precedente, în redarea indicațiilor compozitorului (dinamică, agogică, frazare, articulație, pedalizare, digitații etc.), misiune nu de puține ori sisifică în „jungla” semiografică enesciană (cum o descria plastic Pascal Bentoiu). Au fost revizuite omisiunile și impreciziile de frazare ori de pedalizare, acordându-se o atenție deosebită plasării milimetrice a pedalelor, exact așa cum au fost dorite de compozitor (dat fiind faptul că „Enescu clasa cu predilecție pianistii după modul lor de folosire a pedalei”⁶). De asemenea, au fost corectate toate erorile de text din edițiile precedente. Dincolo de toate detaliile tehnice, am încercat să captăm, pe cât posibil cu maximă fidelitate, nu doar legea, ci și spiritul manuscrisului enescian, paginile sale constituindu-se, în egală măsură, într-o permanentă sursă de reflecție sau chiar de meditație poetico-filosofică. Pe de altă parte, este evidentă „grija” lui Enescu în fiecare semn așternut pe hârtie, partitura căpătând atributele unui canal de comunicare între compozitor și artistul interpret.

---

² Pentru mai multe informații referitoare la contextul stilistic și biografic, precum și detalii privind forma pieselor și tehnicile compoziționale, vezi și Clemansa Liliana Firca, *Noul catalog tematic al creației lui George Enescu*, vol. 1, București, 2010 sau Raluca Știrbăț, *George Enescu – Creația pentru pian*, Editura Muzicală, București, 2022 (în continuare prescurtat de noi Firca, *NCTE I*, 2010 și Știrbăț, *Enescu – Creația pentru pian*, 2022).

³ George Enescu în Bernard Gavoty, *Amintirile lui George Enescu / Les Souvenirs de Georges Enesco*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2017, pp. 168-169.

⁴ Pascal Bentoiu – *Breviar enescian* (Prezentări la Radio România Muzical, februarie – martie 2005), Editura Grafoart, București, 2015, p. 32.

⁵ Cf. și Clemansa Liliana Firca, *Enescu. Relevanța „secundarului”*, Editura ICR, București, 2005, p. 65.

⁶ Alexandru Cosmovici, *George Enescu în lumea muzicii și în familie*, Editura Muzicală, București, 1990, p. 159.

Referitor la legendara acribie enesciană, unii muzicieni – poate mai puțin familiarizați cu hățișul acestor partituri – ar putea fi intrigati de puzderia de indicații, punând chiar sub semnul întrebării, pe alocuri, rostul și, implicit, legitimitatea acestora. După ani de zile de aprofundare a acestei muzici, am realizat că fenomenul semiografiei enesciene reprezintă mult mai mult decât „simpla” așternere pe hârtie a cumulului celor mai detaliate și rafinate intenții ale compozitorului privind propria-i muzică. „Citit” bine, în profunzime și cu minuțiozitate de detectiv, Enescu se revelează peste decenii ca un pedagog excepțional, servindu-ne „pe tavă” informații valoroase despre tot ceea ce a însemnat tradiția unei școli pianistice a „vârstei de aur”, transmițându-ne direct și practic soluții tehnice concrete despre detaliul care face diferența – și, implicit, calitatea – în muzică: **dinamica** (cu diferențe și gradații infinitezimale), **agogica** (nu doar schimbări multiple și, adesea, subite de tempo, ci mai ales acele abia perceptibile fluctuații de puls care, mânuite cu știință, bun gust și naturalețe, fac din arta **rubato**-ului atributul aleșilor), **frazarea** (o caracteristică notabilă a partiturilor enesciene constituind-o *legato*-urile „suspendate” care sugerează – frizând poeticul – prelungirea sunetului în neant, dincolo de concretul audibilului), **coloristica** (infinite diferențieri timbrale și de atac), rafinamentul **pedalizării**, cu jumătăți, sferturi sau chiar vibrato de pedală ce permit amestecul sau, dimpotrivă, decantarea anumitor armonii sau sunete în favoarea sau defavoarea altora, un meșteșug cu rădăcini în tradiția pianistică vieneză, deprins de Enescu în anii formării sale muzicale de bază la Conservatorul din capitala Imperiului (vezi, bunăoară, sonatele beethoveniene, cu recitativele din *Sonata* op. 31 nr. 2 sau începutul părții a III-a din *Sonata „Waldstein”*, dar și tema părții a II-a din *Concertul* nr. 3 în do minor, op. 37).

Propun aici o paralelă sugestivă privind „jungla motivico-tematică” enesciană care (după cum constata cu precizie chirurgicală compozitorul Pascal Bentoiu, redevabil cunoscător al operei enesciene), în ciuda aspectului extrem de complex și complicat, odată disecată, poate fi redusă la intervale simple, de bază (secunda, terța, cvarta, cvinta, octava, unisonul etc.). Coborând această observație în planul concret al pianisticii, se poate spune că, dincolo de densitatea scriiturii și vizionarismul imaginilor sonore, soluțiile pur tehnice necesare rezolvării acestor inovații timbrale sunt extrem de „terestre” – în esență, puternic ancorate în pianistica „de bază”, cea barocă sau a clasicismului vienez.

Menționez că toate **digitațiile** din acest volum aparțin în exclusivitate compozitorului și că nu au fost adăugate alte variante ori propuneri ale îngrijitorului de ediție. De asemenea, toate indicațiile de interpretare, tempo, caracter, nuanțe, moduri de atac etc. se regăsesc în manuscrisul enescian și au fost reproduse întocmai.

Ediția de față se dorește mai mult decât o restituire necesară și de mult așteptată, permițând o privire de ansamblu completă și complexă în devenirea componistică a lui George Enescu. Ea capătă valoarea gestului recuperator ce dă pianiștilor din lumea largă posibilitatea asimilării, aprofundării și includerii acestei muzici în repertoriul lor curent de concert, pentru a reda compozitorului român locul care i se cuvine în Parnasul muzical: cel al unui colos al secolului XX.

Raluca Știrbăț

~ Suite pour Piano ~

1.

George Enescu

Majestueusement, mais pas trop lent

1. Toccata

Suite pour Piano, op. 10 (în Re major, „Des cloches sonores”),
N° 1. Toccata, prima pagină a manuscrisului - Muzeul „George Enescu” București.

Handwritten musical score for Suite pour Piano, op. 10, No. 1, Toccata. The score is written on ten systems of two staves each. It features complex rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes, and dynamic markings such as 'p', 'mf', and 'f'. Performance instructions include 'augmentez', 'ferme', 'un peu élegi', and 'très élegi'. The manuscript is signed 'Gracalia, le 25 août 1902' at the bottom right.

Suite pour Piano, op. 10 (în Re major, „Des cloches sonores”),
 N° 1. **Toccata**, ultima pagină a manuscrisului – Muzeul „George Enescu” București.

16

The image shows a handwritten musical score for a piano piece. It consists of eight systems of two staves each. The notation is dense, featuring many triplets and sixteenth notes. There are several performance markings: 'Ped.' (pedal) is written multiple times, 'alargando' is written in the fourth system, and 'Crescendo' is written in the eighth system. The score is signed 'Copos Encu' and dated '1895' in the bottom right corner. The number '16' is written in the top left corner.

Suite pour Piano, op. 10 (în Re major, „Des cloches sonores“),
N° 4. **Bourrée**, ultima pagină a manuscrisului – Muzeul „George Enescu“ București.

George Enescu pe la 1903, studio Reutlinger, Paris
(Muzeul „George Enescu“ București).

Suite pour Piano, op. 10 „Des cloches sonores...”

I. Toccata

George Enescu

Majestueusement, mais pas trop lent ♩ = 66 *)

f et sonore

fermement

*) Vezi note detaliate. / See detailed notes.

II. Sarabande

Noblement ♩ = 56

George Enescu, op. 10

mp doux et fondu, avec pédale à chaque accord

p

un peu alangui

Ped. ⊕

Ped. ⊕ Ped. ⊕ Ped. ⊕ Ped. ⊕ Ped.

III. Pavane

George Enescu, op. 10

Lentement bercé ♩ = 40

f

p *quasi flûte*

pp

tr *3* *3* *3*

tr *12* *tr* *tr* *10*

mf *p* *6* *6*

Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo. ⊕

Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo. ⊕ Reo.